

IZKUŠANJE IN KONSTRUIRANJE IZVIROV V ŠOLI V NARAVI

BRIGITA GREGORČIČ

Center šolskih in obšolskih dejavnosti, dom Fara

Fara 3, 1336 Vas

brigita.gregorcic@guest.arnes.si; brigita_gregorcic@yahoo.com

IZVLEČEK

V prispevku sta predstavljena izkustveno učenje in konstruktivizem kot ustrezna pristopa pri poučevanju v naravi ter prednosti, ki jih pristopa nudita v primerjavi s poučevanjem v učilnici. Izkustveno učenje z zagovarjanjem razvoja vseh učenčevih sposobnosti poudarja dožemanja pojavov na intelektualnem, telesnem, čustvenem, estetskem in duhovnem nivoju. Gledano s perspektive konstruktivistične pedagogike, šola v naravi ni niti nova metoda niti nov koncept v izobraževalnem procesu, pač pa odgovor, vzpodbuda in razlog za spreminjanje ustaljenih vzorcev v izobraževanju. Enotnega koncepta za poučevanje v šoli v naravi ni. Specifično za didaktiko šole v naravi pa je, da se je potrebno vedno znova vprašati zakaj, kako, kje in na kakšen način bomo v naravi izpeljali izbrano vsebino. V prispevku je na primeru učne vsebine, ki je poimenovana Izviri vodotokov, prikazana teoretična podlaga izkustvenega učenja in konstruktivistične pedagogike.

1. IZKUSTVENO UČENJE

Izkustveno učenje izhaja iz osnovnega načela, da se učenec nauči največ takrat, ko nekaj naredi sam. Razložimo ga s Kolbovim cikličnim modelom učenja, po načelu katerega samo na osnovi lastno pridobljene izkušnje lahko pride v naslednji fazi do njene interpretacije, kasneje pa do posploševanja in njene uporabe. Uporaba z izkušnjo dobljenega znanja je cilj učenja, do česar pa učenci ne morejo priti sami in z enkratno izkušnjo, ampak je za vsako naslednjo fazo potrebna tako pomoč učitelja ali inštruktorja kot ponavljanje dejavnosti(1). Na primeru izvira potoka je model možno razložiti na način, da si le z neposredno izkušnjo izvira v naravi lahko učenec naredi predstavo o tem pojavu in jo nato v obliki posplošitve prenese na druge izvire, ki jih je že ali pa jih še bo videl. Uporabnost izkušnje bi se lahko pokazala kasneje z izrabo izvira kot vira pitne vode ali izdelave kakšne druge konstrukcije, ki ima podobne zakonitosti kot je pojav in delovanje izvira.

Iz Kolbovega cikla sta Honey in Mumford izpeljala tipe ljudi, ki so dovzetni za posamezne načine učenja. Glede na to, kateri način učenja je učencem najbližji, jih delimo na aktiviste, interprete, teoretike in pragmatike. Učitelj mora biti pozoren, da bo preko uporabe metod pri poučevanju upošteval potrebe vseh štirih tipov ljudi, kar je pri izkustvenem učenju možno izvesti. Pri tem je potrebno zelo paziti, katere dejavnosti bo izbral pri neki skupini in kdaj jih bo izvedel (1). To pomeni, da se ista dejavnost lahko pri eni skupini učencev izkaže kot izredno pozitivna v smislu razvijanja njihovih sposobnosti, pri drugi pa ima lahko zelo negativen odziv. Poznavanje učencev ima pri izkustvenem učenju zelo velik pomen. Verjetno bi pri bolj plašnih otrocih vzpodbujanje k fizični aktivnosti ob izviru pozitivno vplivalo na razvoj njihovih sposobnosti, pri dinamičnih pa bi znalo to privedi v pretirano izpostavljanje nevarnostim.

2. PREDNOSTI IZKUSTVENEGA UČENJA V NARAVI ZA UČENCA

Do sedaj smo uspeli razčleniti naš možganski obseg na sedem inteligenčnih ravni, to je na glasbeno, telesno-gibalno, logično-matematično, besedno, prostorsko, znotrajčloveško in medčloveško inteligenco. Tradicionalni izobraževalni sistem je dajal prednost logično-matematični inteligenци, izziv šole v naravi pa je enakomerno razvijati vsako od njih (1).

Razvijanje vseh ravni inteligenčne je možno, če spoznavamo okolje, ljudi in sebe z vsemi čutili, to je tako, da vključimo vid, zvok, okus, vonj in dotik. To odgovarja dojetanju dogodkov na intelektualnem, telesnem, emocionalnem, estetskem in duhovnem nivoju. Dogodek je sicer mogoče spoznavati le z enim čutilom in ga dojemati na en način, toda bolj ko je spoznanje kompleksno, več je poti in možnosti, da ga približamo vsem učencem (1).

Na konkretnem primeru lahko učenca učimo raziskovanja z vsemi čutili tako, da ga navajamo na opazovanje izvira potoka, poslušanje zvokov ob njem, okušanje vode, v primeru, da je ta pitna, in določanje njene temperature z otipom. Učencem je pri raziskovanju omogočeno razvijanje vseh inteligenčnih ravni z gibanjem ob izviru, z merjenjem kemičnih in fizikalnih lastnosti vode, z umeščanjem izvira v prostor, s posredovanjem dobljenih rezultatov ostalim učencem, z aktivnim vključevanjem v delo po skupinah, z individualnim poslušanjem zvokov ob izviru ter opazovanjem občutkov in idej, ki se mu ob tem porodijo. Na prostem je veliko lažje kot v učilnici prisluhniti sebi, drugim ljudem in naravi sami.

3. VLOGA UČITELJA PRI POUČEVANJU V NARAVI

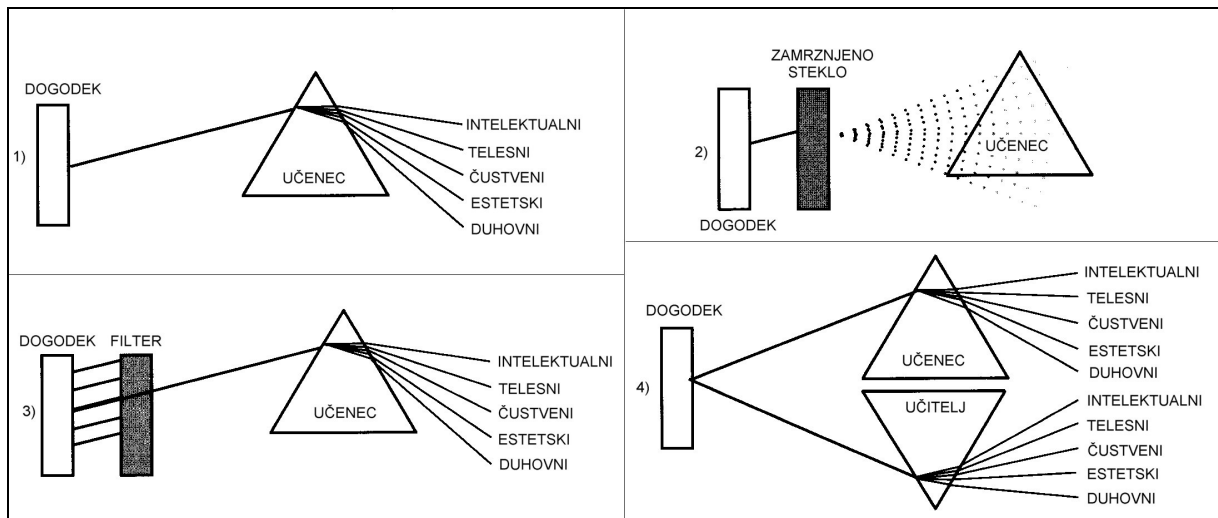
Učitelj lahko zavzame v izobraževalnem procesu v naravi zelo različne vloge. V nadaljevanju bo njegova vloga prikazana kot različna vrsta filtra, ki se nahaja med nekim pojavom v naravi in učencem (slika 1). Izkušnja narave bo prikazana kot žarek, ki potuje v prostor, učenci so prizme, ki lovijo žarke, učitelj pa prepušča žarke na različne načine (1):

1) učitelj ne igra nikakršne vloge, učenci izkusijo pojav brez posrednika, od interesa učenca pa je odvisno, kako bo interpretiral pojav in koliko bo pri tem napredoval. V tem primeru bi učitelj pripeljal učence do izvira, jih pustil nekaj časa pri njem in jih brez usmerjenih dejavnosti odpeljal proč od njega;

2) učitelj ima vlogo zamrznjenega stekla, na katerem se svetlobni žarek razprši. V tem primeru učitelj izbere informacije, ki jih želi posredovati učencem, zato so prikrajšani za pristno izkušnjo iz narave. Pojav jim namreč posreduje po svojih predstavah, ko sam prevzame vlogo svetlobnega žarka. V tem primeru bi učitelj v razredu posredoval učencem svoje znanje o izviru pri čemer bi jih lažje zavajal in z njimi manipuliral kot v naravi;

3) če je pojav v naravi kompleksen in bi bil za učence preobsežen, učitelj lahko prevzame vlogo filtra in izbere konkretne izkušnje, glede na potrebe učencev, ter usmeri njihovo pozornost le v te. V tem primeru ne gre za spreminjanje konkretnih izkušenj, ampak za izločanje tistih, ki jih učenec zaradi zapletenosti pojava ne bi mogel razumeti. Pojav in delovanje izvira je možno izkusiti na različnih stopnjah. Pri tem moramo biti pozorni na uporabo metod, ki so primerne za določeno starost učencev, a kljub temu omogočajo dojetanje dogodkov na intelektualnem, telesnem, čustvenem, estetskem in duhovnem nivoju;

4) učitelj in učenec sta prizmi, ki dobita izkušnjo istega pojava ločeno, med njima pa je ustvarjen prostor za izmenjavo izkušenj, primerjanje razumevanja dogodka in ustvarjanje razumevajočega medsebojnega odnosa. Predhodne izkušnje učitelja in učenca so različne. Običajno so učiteljeve bogatejše, zato učenec pri takem načinu učenja napreduje. Podobno velja tudi za učitelja, saj se v procesu izmenjave izkušenj tudi sam uči. V tem primeru učencu omogočimo izkušanje pojava izvira na vseh intelektualnih ravneh in smo hkrati odprti za medsebojno izmenjavo izkušenj.

Slika 1: Prikaz zavzemanje vloge učitelja v izobraževalnem procesu(1).

5. KONSTRUKTIVIZEM – IZPELJAVA IZKUSTVENEGA UČENJA(2)

Ena od možnih izpeljav izkustvenega učenja je konstruktivizem. Po konstruktivističnem pogledu objektivna resnica pojava ne obstaja. Vsak človek svoje znanje sestavlja sam preko neposrednega stika z resničnim svetom. Ker vsak človek vidi isti pojav nekoliko drugače, lahko nastanejo pri prenašanju znanja težave.

Poznamo številne načine, kako prenesti znanje na kar se da učencu zanimiv način. Po konstruktivističnem pogledu naj bi učenec jemal tako posredovano znanje z določeno mero zadržanosti še posebno takrat, ko o obravnavanem pojavu ali problemu še ni razmišljal in o njem nima lastnega pogleda ali pa ga stvar sploh ne zanima. Učenci in učitelji vedo, kakšna je njihova vloga, vendar se počutijo izgubljene, ker jo težko usklajujejo s svojimi notranjimi pričakovanji. Problem je sicer možno rešiti z razvojem metodologije v poučevanju, vendar pa se pri tem izgublja spontanost.

Konstruktivistična pedagogika vidi rešitev v ustvarjanju prostora, kjer bodo učenci lahko izkušali pojave z neposrednim stikom z okoljem in vzpostavili dejansko povezanost z njim. Posameznik lahko na ta način predmetom določi svoje lastne opisne in interpretacijske lastnosti in jih kot take doživlja skladno s svojo notranjostjo. Koncept konstruktivistične pedagogike ponuja na tem mestu tri procese, ki omogočajo ustvarjanje posameznikove podobe o svetu. Prvi je konstrukcija oz. ustvarjanje podob in mnenj o okolici z njenim opazovanjem, drugi je rekonstrukcija oz. spreminjanje naših prvotnih podob in mnenj zaradi novih spoznanj iz okolice, tretji pa dekonstrukcija oz. zamenjava našega pogleda, stališča ali mnenja, ker smo o zmotnosti naših predstav dobili dovolj prepričljive dokaze iz okolice.

Gledano s te perspektive šola v naravi ni niti nova metoda niti nov koncept v izobraževalnem procesu, pač pa odgovor, vzpodbuda in argument za spreminjanje ustaljenih vzorcev v izobraževanju. Poudarja na eni strani potrebo po premiku v naravo, kjer si ustvarjamo predstave o okolici, ki nas pritegne, in iskanje zame pomembnih odgovorov na vprašanja, ki se mi pojavijo, med ljudmi. Najprej je potrebno imeti oblikovan svoj pogled na pojav, potem pa preko izmenjav izkušenj, sodelovanja in medsebojnega spoznavanja z drugimi ljudmi, nadgrajujem svoje znanje. Potrebujem poglede drugih, da bi skozi njih našel svojega.

6. SKLEP

Enotnega koncepta za poučevanje v šoli v naravi ni. Specifično za didaktiko šole v naravi je, da se je potrebno vedno znova vprašati zakaj, kako, kje in na kakšen način bom izvedel določeno vsebino (3). Aktivnosti izvajamo, da bi dosegli zastavljene cilje, ki so določeni z učnim načrtom, prostor premišljeno določimo, z dejavnostmi načrtamo, na kakšen način bomo vsebino izvedli, vedno znova pa ostaja odprt način poučevanja. Kako smo bili uspešni bi lahko ugotovili preko procesa ovrednotenja svojega dela, če bi ostali z učenci dovolj dolgo, da bi videli, koliko in kako so napredovali na vseh intelektualnih področjih.

7. LITERATURA

- (1) Higgins P., Nicol R. (2002). Outdoor Education, Authentic Learning in the Context of Landscapes. V Outdoor Learning in Theory and Practice (str. 3 – 14). Kisa: European In-Service Training Courses.
- (2) Seyfried, C. (2002). Outdoor Education, Authentic Learning in the Context of Landscapes. V A »Construced« Link between Outdoor Education and Constructivist Pedagogy (str, 15-17). Kisa: European In-Service Training Courses.
- (3) Szczepanski A., Nicol R. (2005). Neobjavljen vir.